

ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАЛ

Чөптүг негелдени тооп көөр

Тайды районун «Тилеке» совхозунун чөп болгон мал ажалынын бүгү адырларында ажалчы, албын-хаакчы хөрежөөнөр кабаа-биле кирип турар. Ол дугайында чугаалар чокта чаа болуп өскөн хөрежөөнөрдүн ниети куралына болгон. Совхозтун ажал-агыйн улам ийи хөгжүдөргө шашкы бооп турар чөптөрдүн база бодунун хууза өргө-ажымын хөй-ниетинин өргө-ажымында артык көрүп, совхоз бодуругеинге идеялык киришпеш, харин арага-арыга хандыр чамдык чалгаа кижилердин дугайын олар ана арин-нүр барымдала-байн, ажал-чакыт чокка шүтүмчүлөөнөр.

Совхозта хөрежөөнөр чөптөлдү хөрежөөн ажал-ишчилерин ортузунга массалык ажалды үргүлчү чөптүг турарынын түнөсине амдырал-чуртталганын културалык беддеринин, бичи чаштары кижилеринин хөрежөө оларнын киржилеги сөөгү үдө ажалчыл турар. Хөрежөөнөр чөптөлдү «Хууда амыдырала уагерлер болуру» деп темага хөрежөөнөрдүн хуралдарын салбырлар айы-биле өрттирилген.

Хөрежөөнөр чөптөлдү, оң активтер хөрежөөн чөптүг ортузунга бодунун ажалчы чыгуу оларнын бүдүргөжө хаара тудары-биле кызы-гааралаттымай, харын оларны хөй-ниети амдыралына хаара тударын база денге чөптүг турар.

Хөрежөөнөрдүн улам өкү ажалдарына таарымчалык байдалдарын совхозта ам-лаа тургусуулан дем-дегээр керек. Ол дугайында совхоз директору эш Алымов, партия организационун секретары эш Дамдын, ажалчы комитет даргаы эш Аракчаа олар ажалчыларын кылган, оңу ботандырар дээр чөптөсө кемчелер ап турарлар. Совхозта уруг-лар яслин бичи баамда турарын-дан чүс ажалч не-хөрежөөнөр совхоз-тун кандыг-лаа ажалына киришпейн турарлар.

Е. НЫДАЙ,

Танды парткомун хөрежөөнөр ортузунга ажал чөптүг кылдынын өргөлекчи.

ТЕМПНИ ООЖУМАТПАС

«Көдө тудугун» партия ажал-агый активинин бо чылды февральда болуп өскөн чөптөлдү хуралды тудуг-монтаж ажалдарынын програм-масын күчөтөйүн турары дээр база чагыкчыларга шынар чөк тудугларын дужаап турары дээр көдө тудугуларын шынгы болгон чөптүг шүтүмчүлө таварыштырган. Ол болза тудуг участкаларына ажалчыларнын күш-ажылын багай ор-ганизаациянын, ажал-агыйжы эвес чорукту түнөсү болгон. Тудугун багай шынарлык болуп турарын-га чагыкчылар-лаа, тудугулар бот-лары-лаа эптежип турганын актив хуралы бургу шаап көргөн.

Дерилгелер болгон механизатор бар турала-ла, тудугуларга холду ар болгон чавыс бүдүрүкчүлүгү күш-ажылы колданышан турган. Эска-ваторлар, бүдүрөөрлер, көдүртүр краннар болгон бетон хойгалар ма-шиналар бар тура, ажалды хол-биле борастар чорук күрүнө хөрежөөн-ник артык чарыкташынын болду-рган. Прорабтарын болгон мастер-леринин курум-чүрүм дээр демисел-нин кошканын үжүрүдө тудугулар-да механизаторын үрелер, ажалчы-ларын анаа турар чорук хөй.

«Көдө тудугун» тудуг-монтаж өргөдөлдүн коллектив чыды чылдык бешки чымында 10700 дөрбөтүн метр шөлдүгү чуртталга баамдарын ажалыга кирип ужурут. Оң 80 хуузу СЭКП Тыва обкомуну В. Плему-нуун шитиринин өзүтөр ферма-ларга, совхозтарын салбырларына болгон иракты оларга турар. Бо чылды оң тутса чөптүг тудугулары 206. Оң шитинден 184 тудугулар бо чылды ажалыга кирип турар ужурут. Көдө тудугулар респу-бликанын малчынарына мыйыстыг болза малдын, хойбуу, хаванын ту-дуг күштүн оң-оң кажалдарын болуп берилээр. Совхозтарга школаларын, клубтарын, гаражтарын болгон сеп-телге мастеркааларын база туту-лаар.

Көдө ажал-агый ажалчыларын-дын мурунуга бистин алган соци-алистик хуузагелеринис багай эвес күчөтөйүн турарын бо чылдык бирги кварталын түнөсү көр-гүскөн. 10 муң кубометр тудуг ийи чөптүг үеинде белеткеттинген. Кы-зылдын, Шагаан-Арыгын, Чазан-ын болгон Кызыл-Мажаалктын бот-оруга-чарыгалыг тудуг участка-рында пилорамаларын ийи ээлчел-диг ажалдары организаацияланган. Прораб болгон мастер участка бү-рүзүгө кылар ажалдын кемчөөлүн толаргай берген, тудуг бригадаларын четчелеп тургузар талаам-биле

организаация ажалдар кылдырган. Ол кемчелер тудугуларга күш-ажыл-дык организаацияны экижидеринге болгон тудуг-монтаж ажалдарынын програм-масын күчөдөргө дуулаан. Бирги квартал планы ажир күчөстү-тинген. Марттын оналдын 11,6 хуу күчөткөн. Кварталда малчы-нарга чуртталга баамдарын ажал-ла кириеринин планы база-ла күчө-сеттинген.

Кызыл-Мажаалктын «Көдө тудуг» участкагу (начальниг эш Тугер) бирги кварталда тудуг ажалдарынын програм-масын 132,4 хуу күчөткөн, участкактар азынга чарыштын му-ракчы болгон. Күш-ажылдык бүдү-рүкчүлүгү эске участкактардын мында эр дээр болгон.

«Көдө тудугун» Кызыл участкагу өрткөн чылдыг хожудашында ам уштунган. Квартал планын ажир күчөткөн, чүгө март айда бестин 116,1 муң рубльдин ажалын кылган. Чуртталга баамдарын ажалыга кириеринин планы бо участка база ажыр күчөткөн. Тудугулар май мурунун чарыктыга киришкеш, «Көк-Тей», «Тилеке» совхозтарын 2—2 аал ишти чурттар ийи-ийн баамдарын, «Мекеей» совхозтугун бир чуртталга баамын болгон «Сук-пак» совхозтугун бирөөн-де 800 баш хаван кирер ийи кажаларын ажал-лаа киригелер турар.

Кызылда М. Бутанаев, Н. Ефанов, В. Нересов, Кызыл-Мажаалк И. Суге, Шагаан-Арыгды Н. Апыр-оол, М. Белек-Баир оларын тудуг брига-даларын хун бүрүнүгү бүдүргө оналдарын доктаамал ажир күчө-сөдип турарлар.

Оң-биле чередештир Шагаан-Арыгын болгон Чазананын тудуг участкактары бүдүргө оналдарын чүгө күчөтөйүн турарлар? Ол участкактарын начальнигтери эштер Филиппов биле Чегаков олар бүдү-рүлге участкактарын багай удурут турарлар. Илангыя Чазананын ту-дуг участкагунун начальниг эш Че-гаков тудугулар ортузунга кижил-дигел ажалды экижиптейн тур-ар. Ичанганга тудугулар аразында ажал шашы уээр, чүрүм үрээр чорук-туг фактылары хөй. Прогна кылды чоруктуг күндөндөргө сметалык өр-төктөргө 18570 рубльди бо участ-ток бирги кварталда чедир бербөөн. Ол болза тудуг талаам-биле ук участ-токтун квартал планынын барык-ла 25 хуузу болуп турар.

Эш Чегаков кижилер-биле ажал-да билбес чорукту көргүзүп, ажал-чыларнын бүтүрөлдөгөн аразы-биле кижилдеринин ойлталаш, олар-биле шүт-ла чагырып-дужаа-

Малчыннарнын ажал-хөректери болгаш чедишкенири

«Тес-Хем» совхозтун О. Шынаа салбырындын малчынары малды кемди кыш ажырап, чаш толун камгалап адыр дээр бо кышкы багай эвес ажалдаанар. Чыл өгө-зилди бээр төрөөн 4606 хойлаан 4572 хураганын, 512 өшкүдөн 514 анайын, 18 инектен 18 бызааны менди алган.

Малдын чаш толун камгалап адыр талаам-биле № 1 хойжу бригада социалистик чарыкка бирги черин ал турар. Ол бригада чокка чедир төрөөн 1327 хойлаан 1354 хураганын алган. Бригаданын муракчы хойжуу С. Саева 339 хойлаан 260 хураганын алган. Оң колданыла ам-лаа 20 ажал хөй төрүүр.

О. Шынаа салбырындын малчына-ры бирги кварталда күрүнө 12 тонна ажал этти саткан. Күрүнө-ге саткан 43 шаржыктарын ортуктап деңизин 274 кг чедип, ор-туктап ору күштүг болгон. Бо чылдын малчы өргө бурзуу радио-применингте болурун шит-тирел алганар. Бирги квар-талда магазинге кирген «Род-на-60» деп 14 радиоприменик-терин малчынар сазды алган.

Салбырын төвү Деспелге тур-ар эске шоканын тудугуна кирер 40 кубометр тудуг ийи малчынар белеткеп берген болгон ийи хой кажалын, 13 чуртталга ба-амдарын боттарын күжү-биле тудуу адыр дээр ажалдан турар-лар.

Б. ДОЮНДУП.

Өзүр районун «Торгалыг» көдө ажал-агый артелинин хойжуу эш Т. Серенмаа бо чыл төрөөн 263 хойлук хураганын бурун кам-галап алган. 100 хойга оналштыр 100 хураганын, хой бүрүзүндө 3 кг дукту адыр дээр социалистик хуузагелерин алдарымы-биле күчө-сөдип турар.

М. ПЕТРИК,

«Көдө тудугун» тудуг-монтаж өргөдөлдүн инженерин.

Малчыннарнын ажал-хөректери болгаш чедишкенири

«Тес-Хем» совхозтун О. Шынаа салбырындын малчынары малды кемди кыш ажырап, чаш толун камгалап адыр дээр бо кышкы багай эвес ажалдаанар. Чыл өгө-зилди бээр төрөөн 4606 хойлаан 4572 хураганын, 512 өшкүдөн 514 анайын, 18 инектен 18 бызааны менди алган.

Малдын чаш толун камгалап адыр талаам-биле № 1 хойжу бригада социалистик чарыкка бирги черин ал турар. Ол бригада чокка чедир төрөөн 1327 хойлаан 1354 хураганын алган. Бригаданын муракчы хойжуу С. Саева 339 хойлаан 260 хураганын алган. Оң колданыла ам-лаа 20 ажал хөй төрүүр.

О. Шынаа салбырындын малчына-ры бирги кварталда күрүнө 12 тонна ажал этти саткан. Күрүнө-ге саткан 43 шаржыктарын ортуктап деңизин 274 кг чедип, ор-туктап ору күштүг болгон. Бо чылдын малчы өргө бурзуу радио-применингте болурун шит-тирел алганар. Бирги квар-талда магазинге кирген «Род-на-60» деп 14 радиоприменик-терин малчынар сазды алган.

Салбырын төвү Деспелге тур-ар эске шоканын тудугуна кирер 40 кубометр тудуг ийи малчынар белеткеп берген болгон ийи хой кажалын, 13 чуртталга ба-амдарын боттарын күжү-биле тудуу адыр дээр ажалдан турар-лар.

Б. ДОЮНДУП.

Өзүр районун «Торгалыг» көдө ажал-агый артелинин хойжуу эш Т. Серенмаа бо чыл төрөөн 263 хойлук хураганын бурун кам-галап алган. 100 хойга оналштыр 100 хураганын, хой бүрүзүндө 3 кг дукту адыр дээр социалистик хуузагелерин алдарымы-биле күчө-сөдип турар.

дир дээр өрес ажалдан турар. Т. Серенмаа ажал-ишке кызы-маккай малчы болуру-биле кады 8 уругуларын меси. Оң улуг огу-лу колхозга чолочун, уруу мал-чы, өскөлери өөренип турар. Колхозтуң өске хойжуу Т. Ка-ра-кыстың коданмыла 185 хой тө-рөө. Оң хураганларында хорам-ка база чок.

С. ТУМАТ.

«Барлык» совхозтун Бижикиг-Халла коммунистик ажал-агый фермазы деп ат алын дөмөккөп турар. Комсомолчу ажалчылар ту-дугуларын социалистик коллектив бирги кварталда социалистик чарыкка тивекчи болгон. Парти-комун болгон райкүжүкомунг фермалар аразында шитирин кы-зыл туугун ол ферма база катап чаалап алган.

Бо чагай хөрекке анык салык-чы Күжөтө Тараачын бодунуң күш-ажылы салышканын кирген. Ол, бирги кварталда бодунуң саап турары 15 инектеринен 5 тонна 134 кг азынк бүрүзүндө 320 кг сүтүг сагган, саанчылар аразында социалистик чарыкка ийги черин ээлөөн.

Т. ТЮЛЮШ,

Барыин-Хемчик район.

«Чаа орук» көдө ажал-агый ар-телинин № 2 хойжу бригадын хойжулары бо чыл малдын чаш толун камгалап адыр талаам-биле улуг чедишкенин болгонар. Шугу төрөөн 1237 хойлаан 1241 хураганын камгалап алган. Бри-гадалык кижилеринин С. Данаа 264 хойлаан 266 хураганын, Х. Шугу 260 хойлаан 262 хураганын ал, дээр көргүзүлгө болгонар.

Хойжу бригадалык кижилерин ийи чуртталга баамдарын ту-дуу адыр деп шитиркелерин.

С. НУРСАТ.

Тес-Хем район.

Коммунистер негеп турар

Удуг-Хем районун «Удуг-Хал» совхозунун бүгү коммунистеринин хуралды малчынарын култура-амыдыралын экижидер кемчелер талаам-биле СЭКП обкомунун V пленумун шитиринин совхозта кан-чаар ботандырар турарынын дугайында партком секретары эш Ду-гуар-Сереннин илеткелин дышпап чу-гаалашкан.

Совхоз тургустунганында бээр каш чылдар өрткөн. Бо аразында ажал-ишчилеринин амдырал-чурт-талганын экижидер талаам-биле элөөн кемчелерин ап чоруткан. Чижээ, 4 столоваларын, 3 клубтарын, бирөөн-де 2 аал ишти чурттар 3 баамдарын туткан. Оң-биле бергелештир сүт-бараан фермаларында, хойжу бригадаларда ажалдан тур-ар малчынар ортузунга култура-массалык ажалды култура албан черлеринин ажалчылары база ба-гай эвес чорудуу турарлар. Чижээ, Көк-Чыраалда эш Ураангайын удуг-каны агиткултуралык Удуг-Буура, Биче-Буура, Демпр-Суг ол ичанар малчынарга болгон сүт-бараан фер-маларына чыл эгезинден бээр кон-церттерин 12 катап көргүзүп, лек-ция, беседаларын чорутканар.

Индиг-лаа болза малчынарын амдырал-чуртталганын экижидер талаам-биле ап турар кемчелер сов-хозта ам-лаа иракта четпес болу-турарын коммунистер илередиң, бо талаам-биле тодаргай кемчелер амы-

рын совхозтун дирекция черинден негезинер. Бо чылдан эгелээш, 1965 чылда чедир бирөөн-де 3 аал ишти чурттар 12, дөрт аал ишти чурттар 10 баамдарын тудуу, бот-оруга-чарыгалыг хойжу бригадала төртөргөн. Фермаларга радио беддерин, электри чырын тургу-зарын, ирак-узаак черлерде чурттал турар малчынарга сөлдү, сеткүдө-дери узуктел чокка чедирин турары планга көргөш, хөрек кырында ботандырар эгелей берген.

Х. САРЫГ-ООЛ.

Акша-хөреңгини чөп ажыглаары дээр

Бистин чамдык ажал-агый бол-гаш чырымдык ажал черлеринин удуртучуларынын талаамын-дан курувенин акша-хөреңгини чогуур сорулгаинга чөп ажыглаары хандырбайн турарынын факты-ларын илереп турар. Өзүр районун «Торгалыг» колхозун удуртукчулары 1962 чылда мал чөмү тарая салдып алдыры-биле күрүнө банкы-зындан 3450 рубльдин чазасын кы-лап, ол акша-биле чаныс кило-грамм-лаа тарая салдып алган, харын машиналарын артык экектерин, кыпар, чаар материалдарын салдып алдырына ажалдан болгон. Бо та-варырга да техника кезектерин кол-жунду салдып алганы эки-де харын.

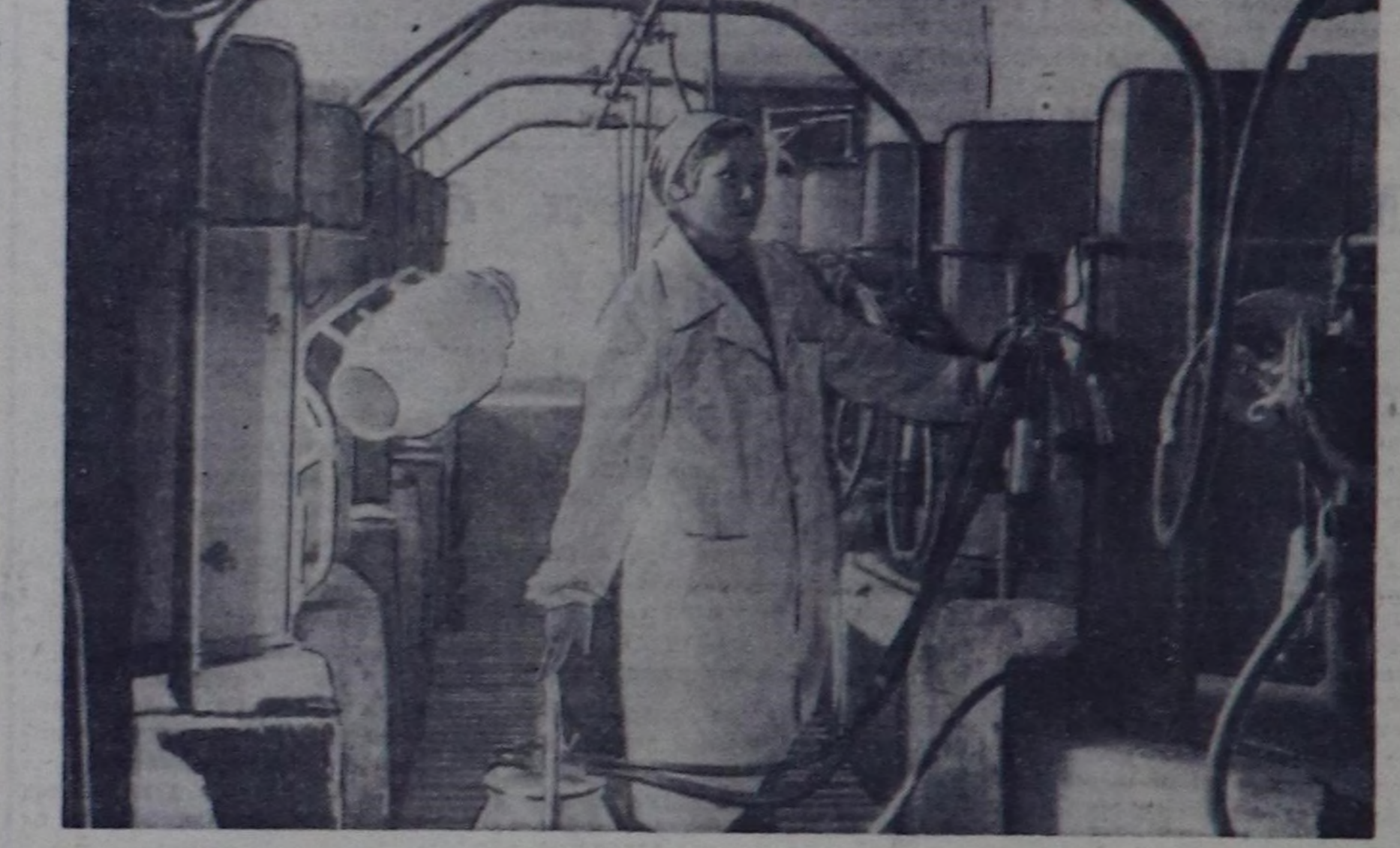
Ичанча-лаа кыштын берге үеинде малды хур кыш ажырап соруда-биле мал чөмү саздып алдырып ху-дөөнгөш, ук акшаны мырнай өске чүгөдө чарыгдалан чорукту маңаа демдегелес арга чок.

Хандагайты 11 чыл школанын интерналында төп одалганын дерил-дерин кирип алдын дээр күрүнө бөждөндө аман 20 муң рубльди чөптөргөн берген турда, шоканын дирекциясы болгон башкылар кол-лективни кандыг-лаа боттут кемчел албанындан ол акша ажалдаттын-май артык. Бо школанын болгон чырымдык ажал черлеринин өске-лаа удуртучуларынын тала-мындан бөждөттүн акша-хөреңгини

чогуур үеинде, чөп ажыглаарыгче кичөөнгөй салырынын чугулазы үстүндө чижектен-не тодаргай кө-стүп турар.

Уурмектеп сазар бараан өрткөн немеп саздылааш, чоңун көпөөн халас ажалдарында чанчыккан кижилер бисте база бар. Чижээ, Өзүр райпоунун Хандагайты столовалында буфет өргөдөлдүн Хураган-оол дээр 1 кг хлебтин чогуур өр-төө 14 көпөк турала-ла 20 көпөккө саздылап келген. Чигир, кофеет, пранык, печенье, маргарин чижек-тик өске-лаа бараанынын чүс грамм бүрүзүгө-ле 1—2 азы оон-лаа хөй көпөктин немеп турар.

С. ЧЫЛБАН-ООЛ.

ТАМБОВ ОБЛАСТЬ. Мичуринский будурга өргөдөлдүн Коминтерна аттыг көдө ажал-агый артелинин малчынары өрткөн чылды улуг чедишкенин ийи чөптөргөн. Чыл өгө-зилди бээр төрөөн 4606 хойлаан 4572 хураганын, 512 өшкүдөн 514 анайын, 18 инектен 18 бызааны менди алган.

тереткен. Фермаларда «блочканың» саала шөлдерин тургускан, мал чөмөрдүн белеткери болгон каап бээр, кажалдарын иштин аштарын механизастаан. Чеди чылдык бешки чыл малчынар база-ла багай эвес эгелөөн. Ийи айларын дугузунда 280 тонна ажал сүтүг бурдуген, муң ажал хаван оолдарын өстүр азы-раан, хаван фермазына немелде деңиз 324 центнер болгон. Ол бүгү көргүзүлгө — өрткөн чылдык ол үе-инде болуурга эң белик болуур.

ЧУРУКТА: колхозтуң «блочка» деп саала шөлүндө. Фото С. Климовтуну. СЭТА-ның фотохрониказы.

Коммунистик тургузушкунун теориязынга болгаш практиказынга улуг салышкын

Эш Н. С. Хрущевтун «ССР-де коммунизм тургузушкуну болгон көдө ажал-агыйнын хөгжүдөз» деп ниети ат-биле үнүп турар чугааларнын болгон документтеринин чедиги томун парлап үндүргөн дугайын парлаптагы дынактан бол-гаш. Көдө ажал-агыйнын көдүрөр дээр бүгү улустун демиселдене, коммунистик тургузушкунун төөгүзүндө чугула үени хаара тудуу турар 1953 чылдын сентябрында 1963 чылдын мартка чедир оң чыл иштеген эш Н. С. Хрущевтин кол-кол чугааларынын шүтүзүгүн чаныс ай чымдызын бо томун парлап үндүргөн-ин-биле, номчуктуулар бир-де дугаар ап турар.

Бистин үеинсте хоорайнын бол-гаш көдөлдүн ажал-ишчилерин чо-гадыкчы көдүрүлүшкүн болгон беди-к сөзүк күзө-биле халыккан. Совет кижилер бодунун бүгү күжүн, энергиясын, угаанын, таланттын партиянын XXII съездинин хууза-лош алганы СЭКП-нин Програм-манын ботандырарынын улуг хө-рөөнө берин турарлар.

Бистин партиясы Ленинчи ула-нымышынын шынгы эдербишан, чурттуу бүдүрүкчү күчүзүн улам ийи өстүрөөнчө, коммунизминин ма-териал-техниктиг баазанын тургу-зарыгче бирги черегини кичөөнгөйи салдып турар. Сталинга чидүр чорукту ажал-агый база шитириндиг бургуу шаап көрүп, партияга удур бө-лүктү чалдаа остатышкан. Комму-нистик партия удуртулганын, партия-нын база күрүнө амдыралынын нор-манын Ленинчи принципин катар тургускан болгон хөгжүткөн. Улустуң индустриализацияга, массаның чо-гадыкчы чоругуна дөдөм өрүк ажалтышкан.

Ленин-биле доктаамал сүмөлдөш-шан, социализминин база коммуни-зминин тургузар дугайында оң генна-лдыг идеяларын барымдалап, партия болза бүдүрүгөнни удуртуун шүдүр-гү сайырагайгайдып, коммунистерин болгон бүгү улустун күжүн экономикаын хөгжүдөргөчө мөөнөш турар.

Коммунистик партия, шыкчы Ленинчи Никита Сергеевич Хрущевка

Эш Н. С. Хрущевтун «ССР-де коммунизм тургузушкуну болгон көдө ажал-агыйнын хөгжүдөз» деп чугааларынын болгон документтеринин алдыгы, чедиги томнарынын парлаптынып үнгенинге практиказын биле бодунун билини база дуржулганын байдыларга бистин кадрларыныска дуулап турар. Ол номнара көдө ажал-агый бүдү-рүлгөинин агы үдөгү хөгжүдөзүн-диг чугула айтырларын чырыттын-ган. Оң иштинде көдө ажал-агый-нын материал-техниктиг баазанын быжылаачы, колхозтарга база сов-хозтарга күрүнө дуулаамчынын дугайында айтырып олаа улуг ужу-рудуулап. Көдө ажал-агыйда кан-чал салышкынын чыл бүрүдө өзүп, техниканы улам хөй-биле кылып удурдуу турар. Бир эвес 1953 чылда колхозтарга болгон совхозтарга 76,2 муң трактор база 41 муң тарак ком-байнларын берген турган болза, 1962 чылда тракторуну—206 муңну бол-гаш комбайнын—78,1 муңну бер-ген.

Материалдык сөнүргөлдүн Ленин-чи принципин катар тургузар ду-гайында, оңу ханы үндөлдөн база улам ийи хөгжүдүр дугайында айтырыгы Н. С. Хрущевтин при-нципалдыгы-биле тургусканы комму-нистик тургузушкунун практика-зынга кайгамчык улуг рольду болуп турар. Ол принципти ботандырганы болза көдө ажал-агый бүдүрүгөини көдүрөргө күчүлүг быра болгон.

Ажалчы агы биле колхозчу та-раачынарын эвилелде көстө тургу-зунга сымш дивес үндөлдүн бол-ганда, оңу улам ийи быжылаачы-нын өргөжөк чугулазын ол чугаалар-да үндөлдөн турары-биле кады, ор-ганизаация ажалды күштөлдөргөнүн, коммунизминин калбаа-биле тургузуу турар уде кадрларын шитире база кижилерди айтырлар калбаа-биле мында ажалдаттын кылдырган.

Н. С. Хрущевтун чугааларын бол-

гаш документтерин парлап үндүр-гөн СЭКП Төп Комитетинин шити-рлерин өзүтөр, XXII съезд өрткөн соонда, үр болбанда, кажан совет улус партиянын Программанын амдыралга халышкынын-биле ботандырып турар уде, белеткеп парлап удурдуу турар. Партия ак-тив, ажалчынар болгон колхозчу-лар, көдө ажал-агыйнын тускай өр-төмгилерин, колхозтар база совхоз-тарын удуртучулары, совет интел-лигенция болза коммунистик тургу-зушкунун теориязынын болгон практиказынын, чер болгон мал ажал-ын көдүрөр дээр партиянын база улустун демиселдин дуржулганын талаам-биле хөй-хөй айтырларга харынын, көдө ажал-агый бүдү-рүлгөин өртөмөн биле чаартык-чыларын муракчы дуржулганыга үндөлдөн чоруктар талаам-биле то-даргай сүмөрдери болгон саналдар Н. С. Хрущевтун ажалдарында ап турарлар.

Эш Н. С. Хрущевтун «ССР-де коммунизм тургузушкуну болгон көдө ажал-агыйнын хөгжүдөз» деп чугааларынын база документтеринин алдыгы томунда социалистик көдө ажал-агыйнын улам ийи хөг-жүдөринин, чурттуу иштинге аш-чөм продуктуларын абдыканын тургузарынын оруктарын тодар-гайлаан материалдар кирип турар. Бо томда кирген материалдар 1961 чылдын октябрында 1962 чылдын мартка чедир уде материалдар болуп турар. Бо дээрке кайгамчык чагай үе. 1961 чылдын октябрыда партия-нын XXII съездин болуп өрткөн бол-гаш анаа СЭКП-нин чаа Програм-манын хууза алган. Совет кижилер ийи оң чылдарын баш ажалдыр бү-

дунгаар көрүп, бистин ирак эвес ке-лир үеинсте коммунизмин көргө-нөп. Ленинчи ажалдан кылган, бистин партиямыстың бирги баз ийиги Программаларын хууза алган II болгон VIII съездинин соонда, XXII съезд болза Совет Эвилелинин Коммунистик партиямыстың бүгү тө-лөгейин коммунистик болгон ажал-чынын шимчөөшкенин төөгүзүндө эң шыларгай болушкун болгон.

Н. С. Хрущевтун «Көдө ажал-агыйнын хөгжүдөз» беддеринин алдыгы томунда партиянын XXII съездинин СЭКП Төп Комитетинин өтчөт илеткелдин ийи бөлүктү пар-лап турар. Мында «Коммунистик тур-гузушкунун дөдөм өрү» деп ниети ат-биле Совет Эвилелинин Ком-мунистик партиямыстын Программаны-нын дугайында СЭКП-нин XXII съездинин илеткелден «Көдө ажал-агыйнын хөгжүдөз» болгон көдөргө хөй-ниети харылаалар» деп бөлүктү кириген.

Дайынын аар үржү-биле бол-гаш, ол ишкан, Сталинга чидүр тур-ган уде болдуган колхозтар бол-гаш совхозтар удурулгалыг турган частырылар база четпестер-биле холбоштыр чурттуу көдө ажал-агый сандалгай байдала турган. Ол частырыларын болгон четпестерин үндөш чыдаганынын диги илереттишкан, көдө ажал-агый бүдүрүгөинин көдүрөргөн партия программасын партия бүгү талаам ажалдан кылган. СЭКП-нин XXII съездинин Төп Комитеттин өтчөдүгө Н. С. Хрушев колхозтарын, совхозтарын хөгжүдөргөн хөй-хөй үндөлдөн айтырларын бүгү улустун илен-кейлиг киригелген-

Культура амьдралын хүн демдеглелдэн

Хүндийн пассажирлер АТК-ын коллектив агитат-массалыг амьдрал эхи чорудул турар. Ол бүдүрүлдөг тусай агитбригада ажилда турар. Бригада нын келигунири чүгө хоорай организацияларын эвес, харын колдээн амыл-ишчилерин күзэлдиг

УЛУГ ТУДУГНУН ЧАНЫНДА

(Репортаж)

Элегестин Чал-Бегитге чедир орук хөчөк берге болган чүве, а оон инай Хову-Аксынын апталгыл орунуга кире бергеш, чурт чанган чүве дег, машынам ана сымлаар, чыраа айт дег, чоруу чымчачнаар чүве. Хемини ыдымы-бетин талазында кыттар чакыкы хүн караанга ийргенгеш, кышкы ак негелерини уштуп октагылапкан, оларнын мээс чарындын шымыл көктөр кидинге бакылап келгилээн. Арга чарыкта болгаш хөдөгө черлерде хар ам-даа хөвөөр, ынчалза-даа шаа келген болгаш, оон ынры кышкымы дег кылаар ак эвес, шала-ла боралдыр апаргылаан.

Чакык хүн донгайын, чүгүрүүде кире бергенде, Тыванын улуг тудугларыннын бирээни Хову-Аксынга хал кире бердиас. Келир удеги хоорайнын чөөк-кызылнын хары карарты арип каап-тыр. Суурунч бир кыдымын да хөчөк улуг, чоон хоолайдан, кузум дег кара ыш кустугуп үнгеш, ару көдүрүп, даг дөлеминде кара булу-тбиле холужуп-даа турган ышкык болду.

Ажыл-хөрек ужурунда мээс анаа чедире бергенин эштер суурга дүштүлөр. Мей-даа чузу боор, машинаны «дыштандырып» кааш, ол-бо баскылап, «Тыванын баштайгы эң улуг улутуру буюрүлгези мылда тургустууп турар чүве-дир эвесе, магалдык-ла-дыр!» деп улуг тудугчу бар-раалда көрүп тур мен. Тудугчун чанында, хары арип-каган хову-да, кодан хойлар чатында берген өттүп чор. «Магалыны аа!» деп, буюу иштинде боланып тур мен.—Улуг тудуу база бо, эрөөн шокар малы база бо. Бо тудугчун чанында кыштаг бар ирги бе? Бир-бир бодаларга, кижжи шыныкпас, чуркучу кижжи чуруп каан-даа чүве дег.

Ол-ла мычпал турмузда, тудугчулар бригадирин эш Кунгаа таварык келди. Мендишкенч, эвези хөрежиш тура, оон айтырдым: — Дүү ол кара-чайт хойлар өгтөп чоруур, аал бар бе? — Кара-Хайда кыштаг бар. Оон келген хойлар-дыр. — Кайы, бо турар улуг жокагар-да бе? — Ийе, ол-ол. «Элегес» совхозтун малчынын эш Сураа ол-ла болгай. Белев-селен кижже аштырбас, эрэдэн ар ол боор.

— Уваа, кезже малчы-дыр аа? — Хой кадаргандан бээр улуг-ла-ур болбаан. Ийчала-даа ат-суура-дырмын апарган. Аалы мырынай ырак эвесе-ле болгай. Машына орбуса бар, хал четкеш, хөрежиш көрбөс силер бе, харын.

«Чайлы кижжи анаа тургужеге, шынап-ла баргаш келийин адырам» деп шийтпирлеп алдым. Хөстүт үенин ажылап алгаш, Салчак Самбуевич Сураанын кыштаанга хал чөвө бердим. Уш ашкылап турган чүве. Колдан хойнуң дег бегини каадылап кирин каан, чап хураганнын эми-жирин тур. Уауктен каан калааже база бир бөдүк хойларын үш кижжи кирип сүргөн турар. Оларнын бирээни шала-ла чодаксымар сынныг, мөгө-шыраак хөвиргил, анык күдөр оло. Ийни эвези назы дөгү берген, баштарында буурул дүктөр быскал-напкан, ашактар болду. Оларны даш-тындай көргөш, «алданган ара чоктур ийин болар» кылдыр бодалдым.

Калааже киреринде ойталып, дедир чаза баскан, семис, шыраак хойлар-биле бериккен эрлер алгырышкар турар: — Ойт, бетинде баарды! — Чоонга дошкун хой боор, оол! Кижжи-даа хөме таварып каапкы дег. — Амдажан кудугурун көрдүң

буе! Ам база чаза баскан, кара мээс-те селтүүстөри ол-дур. — Хойт, хойт! Охалаэй, ам-на кирдилер... Хойларны кажаалапкан соонда, ам каап чугаалажып, хөрежи бердиас. — Бо хойларнын «даргазы» кымыл?—деп, ойнай-сылдай айтырдым.

Бо турар Салчак Самбуевич-ле болгай — даш, ашактарнын бирээни хулуштурду.—Дарга дивейн кан-чаар харын. Хамык малды айлап, таарыштырар кижжи бо ышкыкыл. Салчак Сураа 28 харыл. Ол «Элегес» совхозтун эң-не анык малчыны. Боду тускайлай хой хулуш алгандан бээр ийи-ле чыл эртин турар. Мурунда эвези каш чылдарда хоочун хойжу эш Шилги-Былаага ду-задакчылап турган. Ол чорук хойду боду мергежилди анык ооджу шингээдип алдырынга дөгүм болган. Хоочун хойжуңу арга-дуржулганы ол сундууу-биле өөренип турган.

Анык оолдун кезже-кызымаан билгеш, совхозтун дирекциясы анаа 1961 чылда төрүтү тогу хойларын кадартын каан. Оон мурунда-ла ду-задакчы каларгы болуп турган тө-лөдө, Салчак Сураа болган оон ка-дайы Иргит Тас ол тогуларын мен-ди кадарып, хур чыл ажыраш, чус хойга оонаштыр чус хураганны бүрүп камгалат, доруктурган болгаш хой буртузунен 2,7 кг дүктү кыргып ду-жааган.

Бо кыжын анык малчын 786 баш төрүүр хойларын Кара-Хаяга хур кыштаган. Ам Салчак Сураа биле Иргит Тас чакык «байлак дүжүтү» киди туук ажаап ал турарлар. Оларнын коландында хойлар дүң-хүн чок улаштыр боллап турар.

— Чече хой оолданып, Салчак Самбуевич?—деп, хойжулан айтырдым. — Ам төрөөн хойлар 400 ажык тур. — Хураганнары менди алдынган мыйнаа? — Бурун менди Чидиргит черле чок болду. Хайнак хойларын тарып бооздырды, дыка-ла ийнестөр чүвө-дир. Магалык деген даан. Бо кырганнарнын чугааны-биле алгыра, шаанда тыва хойлар шодул ийнесте-вас, а чүгө ошкүлөр хой ийнестөр чүвө-дир. А мээс бо коданда хойлар-ын ийнестөр турда амыр-ла. Чамды-зы харын үш-даа хураганны төрүт-төрүт болгулар. 400 хой төрөөн, а ол хиреде хураганнар саны 5000 ажык тур. Көрүпөр даан, дүжүт чө-ле чаагай ышкыкыл.

— Аажок-ла хур кыштап мал бо—деп, Иргит Бадап-оол ашак оон деткиди.— Ийнестөр турар, ол хире-ниде хураганнары улуг, шыраак. Хей хураганны незиңе эмирери-ле берге чүвө болгаш тур.

— Хураган ажаакчылары каш кижжи барып, олар кайы хире ажилдап турарлар? — Олар 8 кижжи болгай. Ажилдап турары хомудал чок ийин. Тывада мындай хураган ажаакчылары хо-вар-ла боор. Диргит Хураган хамаан чок, өдүп-даа чыткан хураганнын дри-жиптер улус боор.—Ийча дөш, кижжи хөгүлүт кылдыр хулуштуруп кадым.

— Ол кандай чүвөл, шуптузу мал эмирери бе?—деп, ужурун билбейн айтырдым. — Чо-ок, кайы мыды боор!—дөш, Салчак Сураа каттыра берди.—Хоочун малчынар-дыр ийин. Шуптузу улуг назылды кижжилер чүвө. Совхоз дирекциясы хураган ажаар

кылдыр кырганнар чорудупкан. Бис оларга арай-ла чөгенип турган бис. Илалчты мээс кадайым оларга бу-зурейи: «Берт-биле кагарга ужа бээр чыгыс кырганнар ышкыкыл! Болар чүгө күш чедер боор?» деп, мени харын чемелеш турган. Бо кырганнары дээрге турган малчынар бооп тур ийин мол. Болган биске көч-төр эки дузадажып турлар. Арга-сү-мези-биле сургап, өөренип турарлар-дыр. «Эмирери бе» деп турар кижжи-леринин бирээни бо турган чүл — дөш, Салчак Самбуевич дүктү салды, балынын дүгү көгөре берген кыргаче айттым.

— «Эми-домчу» дигилээ бо-даа оолдарны — дөш, Иргит Энрооло-вич Бадап-оол ашак база-ла хулуш-туруп кадым.— Ийтинин малын өстүрениңге хире-шаам-биле дуза-дажып турар ашак-тыр мен ийин. Бо-ларга, анык уауска сүме кадып, чамдыкта «айты-даа» берилээр-ле мен, харын. Боларын база орла-шшооа, арга-отут, шору улус. Ке-жө болгаш, малын хур кыштаган-дыр, көрүпөр даан.

Хураган ажаап турарларын эң улугу — Иргит Бадап-оол. Ол ам ал-дан ийилди. Ийчала-даа күш-ажыла-ка чадыккан ол ашактын адым-быш-ка чик, хойларнын хураганнын эмирини турда буртулаар чүвө. Ко-данда хойларны төрүп агагарынни мурунда-ла Иргит Энрооловичиниң сүмези-биле түс-түс хураган ажаак-

чыларынга хуваагаш, калаажы бө-дүк хойлар санына уукуткеш, аныг-лап берген. Ажаакчы буртуу онал-гы хойларын боду карапкат, хура-ганнарын эмирери. Ол чорук ажилды чыгыс кажаага холушкар турган болза, хей хураганнары незиңге тыспып, эмирери чорук берге бо-гай. А анылап улуп каанда хой бу-рүзүңү огу бидилгир, ыдып э-мирери белеп апарган.

Анык малчын-даа, оон чулг па-зылы дузадакчылары-даа чыгыс баш хураган бенин оокумас дөш, кызымак ажилдап турар. Анык малчы—Салчак Самбуевич чөвө чылдыр бешки чылдына чус баш хой-га оонаштыр 105 хураганны ал, мен-ди азырап доруктурарын, хой бур-тузунен 3 килограмм дүктү кыргып ду-жаарын хулуштен.

Ийтылакта кыштакта ичиртин э-кет чок дүжүп келген. Хойларын хураганнарын эмирини дооскан. Ам шөлөн дыйшанып, чаа келген сол-уларын номчул, ажыл-хөрек дугайын хөрежиш болду. Кыштагын адаан-да ой аксында улуг тудугчун оттары чырып берген, чайныалдыр чылап турган. Ол дээрге коммунизмини от-тары-дыр. Малчынар-биле байыр-лажып, оларнын оон-даа артык че-дишкениңиң болурун күзөп кааш, улуг тудугчу кайы сен дөш, хал-тым.

О. ЛАМ

Ада-иненин хууда үлегери

Уруглар улуг кижилерин бүгү та-ла-биле өтүнер чанынлар. Ий-чангаш аажы-чанын эки чаңчылың-гы уругларын кижилеринге улуг кижилерин, чүчү-үлө мурун-да, ада-инени хууда үлегери улуг деп чүвө маргыш чок.

Өт-бүтенин кижигүтүрүн бот-бот-тарын хундулгир, эп-найралдык болгаш күш-ажыла ынак болза, уругтун кижилдигезинге эки та-лалар тыттып, чүү акыл, чүү ба-гайлы дээрин ол ылап биле бээр. Чамдык ада-инелер уругларынга шы-нык негеделин салып тура-ла, бот-тары шын эвес кылып туруп бээр таварылгалар тургулаар. Мээс баш-кылап турар кызымак Лёва Чечет-кинянын адазы эш Новоков ажил кылабас, уругдуу арагалар, кадайын башыдан үлдүп сымарып, уруглар-ын коругар. Ийдыг ададан үлегер алары черле берге дээрин чугаажы.

Володя Убаевтин адазы горлод ажилдап турар, ол уругларынга ынак болгаш оларнын эки өөрени-рин, шынык болурун хөчөк күзөп турар. Ийчала-даа оон уруглары сас диннабас, оларнын өөренилгези багай.

Мындыг суза салымкын канчан тыттып келгени?

Чүгө дээрге эш Убаева ажилдап хундөр, бажынынга орайтап каар. Хайгаарал чоктуг харазындан оон уруглары оналганын кылабас, харын-даа орайта дээр бажынынга келбөс турганар. Иези ажилдан келгеш, уругларын оналганын хынал сү-мележир туржук, хордап, көчүтүп туу-ну-ла эгелээр. Ол канзын-даа аажык чок, харын уругларын деди-лендиреринге, бир каласка катап олулар чорукка чедирип турган.

Уругларынны кижилдигезинге эки үлегерин көргүзүп турар хай ада-инелер бисте бар. Чикээ, Сережа

Е. КВИТНЫХ, Кызылдын № 3 школанын башкысы.

Активчилер күжү-биле

СЭКП ТК-нын ноябрь Плену-мун шийтпирлерин пропагандалаар талазы-биле колдээн культура-чы-рыдышкын албан черлеринин коску агитациянын республика көрүд-езинге кириштишкен. Таңды ра-йонун чамдык культура албан че-рлери содун ажилдары кылган.

Балгазын көдө библиотеканы (эргелекчин эш Егорова) коску эжитаниянын чаа-чаа хөвирерин дийлими-биле ажылап турар апар-ган. Чангыс аай, сонурганчг эвес студенттерин болгаш хой чылдарда ол-за ат-биле катаптынын келген плакат-көргүзүлгелерин орунуга, ам СЭКП ТК-нын ноябрь Плену-мун шийтпирлерин амьдыралга бот-

тандырарда чүпү кылза «Экил дээр-зин кыйгырып турар улуг плакат-тарын аскан. Социалист Куп-ажылдын Маадыры эш Загладини чүдүгө холушкар студенттерин база-ла кылган. Ийча районун көдө ажил-агыйнын муракчыла-рыннын арга-дуржулганын допчу, тодаргай бижээн. Балгазында «Ре-волюциянын чадымык» колхозту муракчы механизаторларыннын дугайында хүн демдегелени библио-текага кире бергеш номчуп болу-р.

Бо-ла бүгү ажилдарын библио-тека чүвөдө кижигүтүрүн колхоз-та партиян, советтин болгаш ком-сомолдун хой-инини активчилери-биле кады организастанп кылган.

Районун культура кидизи, ке-лек-көөк болгаш-ла, агиткультбри-гадаларын чорудуп турарын чүрүм-чүктан. Ам бо хүнерде районун Культура бажынында болгаш Балга-зын суурда агиткультбригадалар тараажылар ортузунга агитация ажилын чорудуп, концерт көргүзүп чоруу турар.

Оларнын составында агитатор, эми, баш таарыкчы болгаш бот-тылгычтыр уран чүдүлүп эвези каш кижилерин бар. Лекторлар СЭКП ТК-нын ам болуп Плену-мунга тө-лөтүп ужуражырыннын дугайын, бүгү дөлегей байдалын тараажыла-ра чугаалап берип турарлар.

Оларнын составында агитатор, эми, баш таарыкчы болгаш бот-тылгычтыр уран чүдүлүп эвези каш кижилерин бар. Лекторлар СЭКП ТК-нын ам болуп Плену-мунга тө-лөтүп ужуражырыннын дугайын, бүгү дөлегей байдалын тараажыла-ра чугаалап берип турарлар.

Оларнын составында агитатор, эми, баш таарыкчы болгаш бот-тылгычтыр уран чүдүлүп эвези каш кижилерин бар. Лекторлар СЭКП ТК-нын ам болуп Плену-мунга тө-лөтүп ужуражырыннын дугайын, бүгү дөлегей байдалын тараажыла-ра чугаалап берип турарлар.

Оларнын составында агитатор, эми, баш таарыкчы болгаш бот-тылгычтыр уран чүдүлүп эвези каш кижилерин бар. Лекторлар СЭКП ТК-нын ам болуп Плену-мунга тө-лөтүп ужуражырыннын дугайын, бүгү дөлегей байдалын тараажыла-ра чугаалап берип турарлар.

Оларнын составында агитатор, эми, баш таарыкчы болгаш бот-тылгычтыр уран чүдүлүп эвези каш кижилерин бар. Лекторлар СЭКП ТК-нын ам болуп Плену-мунга тө-лөтүп ужуражырыннын дугайын, бүгү дөлегей байдалын тараажыла-ра чугаалап берип турарлар.

Оларнын составында агитатор, эми, баш таарыкчы болгаш бот-тылгычтыр уран чүдүлүп эвези каш кижилерин бар. Лекторлар СЭКП ТК-нын ам болуп Плену-мунга тө-лөтүп ужуражырыннын дугайын, бүгү дөлегей байдалын тараажыла-ра чугаалап берип турарлар.

Оларнын составында агитатор, эми, баш таарыкчы болгаш бот-тылгычтыр уран чүдүлүп эвези каш кижилерин бар. Лекторлар СЭКП ТК-нын ам болуп Плену-мунга тө-лөтүп ужуражырыннын дугайын, бүгү дөлегей байдалын тараажыла-ра чугаалап берип турарлар.

Оларнын составында агитатор, эми, баш таарыкчы болгаш бот-тылгычтыр уран чүдүлүп эвези каш кижилерин бар. Лекторлар СЭКП ТК-нын ам болуп Плену-мунга тө-лөтүп ужуражырыннын дугайын, бүгү дөлегей байдалын тараажыла-ра чугаалап берип турарлар.

Оларнын составында агитатор, эми, баш таарыкчы болгаш бот-тылгычтыр уран чүдүлүп эвези каш кижилерин бар. Лекторлар СЭКП ТК-нын ам болуп Плену-мунга тө-лөтүп ужуражырыннын дугайын, бүгү дөлегей байдалын тараажыла-ра чугаалап берип турарлар.

Оларнын составында агитатор, эми, баш таарыкчы болгаш бот-тылгычтыр уран чүдүлүп эвези каш кижилерин бар. Лекторлар СЭКП ТК-нын ам болуп Плену-мунга тө-лөтүп ужуражырыннын дугайын, бүгү дөлегей байдалын тараажыла-ра чугаалап берип турарлар.

Оларнын составында агитатор, эми, баш таарыкчы болгаш бот-тылгычтыр уран чүдүлүп эвези каш кижилерин бар. Лекторлар СЭКП ТК-нын ам болуп Плену-мунга тө-лөтүп ужуражырыннын дугайын, бүгү дөлегей байдалын тараажыла-ра чугаалап берип турарлар.

Оларнын составында агитатор, эми, баш таарыкчы болгаш бот-тылгычтыр уран чүдүлүп эвези каш кижилерин бар. Лекторлар СЭКП ТК-нын ам болуп Плену-мунга тө-лөтүп ужуражырыннын дугайын, бүгү дөлегей байдалын тараажыла-ра чугаалап берип турарлар.

Оларнын составында агитатор, эми, баш таарыкчы болгаш бот-тылгычтыр уран чүдүлүп эвези каш кижилерин бар. Лекторлар СЭКП ТК-нын ам болуп Плену-мунга тө-лөтүп ужуражырыннын дугайын, бүгү дөлегей байдалын тараажыла-ра чугаалап берип турарлар.

Оларнын составында агитатор, эми, баш таарыкчы болгаш бот-тылгычтыр уран чүдүлүп эвези каш кижилерин бар. Лекторлар СЭКП ТК-нын ам болуп Плену-мунга тө-лөтүп ужуражырыннын дугайын, бүгү дөлегей байдалын тараажыла-ра чугаалап берип турарлар.

Оларнын составында агитатор, эми, баш таарыкчы болгаш бот-тылгычтыр уран чүдүлүп эвези каш кижилерин бар. Лекторлар СЭКП ТК-нын ам болуп Плену-мунга тө-лөтүп ужуражырыннын дугайын, бүгү дөлегей байдалын тараажыла-ра чугаалап берип турарлар.

Оларнын составында агитатор, эми, баш таарыкчы болгаш бот-тылгычтыр уран чүдүлүп эвези каш кижилерин бар. Лекторлар СЭКП ТК-нын ам болуп Плену-мунга тө-лөтүп ужуражырыннын дугайын, бүгү дөлегей байдалын тараажыла-ра чугаалап берип турарлар.

Оларнын составында агитатор, эми, баш таарыкчы болгаш бот-тылгычтыр уран чүдүлүп эвези каш кижилерин бар. Лекторлар СЭКП ТК-нын ам болуп Плену-мунга тө-лөтүп ужуражырыннын дугайын, бүгү дөлегей байдалын тараажыла-ра чугаалап берип турарлар.

күш-ажыл-биле, миллион-миллион кижилерин күш-ажылы-биле чедип ал болуу. Коммунизм биле күш-ажыл чардымыс, харын-ла ийги-ледиле бүгү кижигүтүрүнни маа-дырды, тургузуучу күш-ажылды коммунисттик тургузушкунун үн-дөлини деп, эш Н. С. Хрушев катап-катап сагындырып турар. Чаа ий-тиледин тургузушкунун чоруду-лазында коммунисттик бедик ме-дередил болгаш моральдык кижжи ве-рилеттинин тургузунуу турар. Коммунизминин материал-техниктиг баазанын тургузары — уауска ма-териалдык болгаш угаан-бодалдык кижиктериниң эбешкилин халды-рарын кол негедели. Бедик про-дуктузут, улам чечектелип хөгжүп турар көдө ажил-агый — комму-низминин материал-техниктиг баа-занын тудуш кезе.

Улетүр ажилыңче кичээгенин бичи-даа кошпатайп тургаш, кө-дө ажил-агыйн улам ийи көдүрүп бири чергени улуг ужу-ру-залыг деп, партия оналал айттып турар. Улуустун өзүп турар негеделе-рин долу хандырынга эргежок чу-гула тараанып, эртин, сүтүң бол-гаш өске-даа продуктуларын эл-бешкилин чуртап тургузарын бири чергени. сонгаарлыкты болбас со-рулгаларын бирээни кылдыр кө-дүрүп үндүрерде, партия болза ий-тиледин буюрүкчү куштерин хөг-жүдөр дугайында, аш-чөм продук-туларын эбешкилин тургузарын-га көдө ажил-агыйн ролунуң ба-зу ужу-дузанын дугайында марксис-ленинчи өөрдөтини бар-ымдаалап турар деп, эш Н. С. Хру-шев айттып турар.

СЭКП ТК-нын Президиуму, Н. С. Хрушев ленинчи айтышкынарны барымдаалап, чуртта көдө ажил-агыйн удурурун эде тургузарын боттандырып саналдаан. Эргелеп башкарарын туруп турган есте-галы өзүп келген негеделерге дуу-шлеп турган. Көдө ажил-агыйн башкардаа, резольуциялар-биле эвес, а эртемил баа муракчы дү-рөжүлгенин чедикшинерин непер-теринин үндөенин буюрүгенин шуут организастанары эргежок чугула деп, Владимир Ильич өөрдөп чоран.

Улам бидилиг башкарар, экономика-ны ханы өөренип көөр, күш-ажыл-ды буюрүкчүлүк бидилерин чедип алар, эртемниң чедикшинерин болгаш муракчы дуржулганын шингээдип сорулга колхоз болгаш совхозтарын удуруту чаа органи-занын мурунга салдынып турар.

Эш Хрушев ийи айда Россия Фе-дерациянын болгаш Украинанын районнарынга чоруп, колхозчулар совхозтар ажилчыларын болгаш тускай эртемилер-биле ужураш-кылаан. Калининанын ажил-ишчи-леринин мурунга чүвө чугаалап турган, Никита Сергеевич ажил-агыйн буюрүкчүлүк иштинки аргаларын ажилгаарын эргежок чугуламыче ооза кичээгенин салган.

СЭКП ТК-нын Президиумунга Н. С. Хрушевтин киргени: «Эртемниң болгаш техниканың чедикшине-рин буюрүкчүлүк кызымаккай непер-дир». «Көдө ажил-агыйн буюрүк-чүлүк иштинки ажилчыларын «йү келген айтырдылар». «Улетүргө болгаш көдө ажил-агыйн партияжи удурулганын эде тургузар дугайында» болгаш парлай үндүрүп турар чедиги томда кирип турар өске-даа бидиктерин дыка солун болуп турар. Чер болгаш мал ажилын хөгжүдө-риниң, улус ажил-агыйн удурурун экижидериниң хей-хэй чугула айты-рылганы ол номда кирип турар бол-зуу оларны шийтпирлээр коммуни-стик тургузушкунун чорудуламын-га ханы салдырып болуп турар при-ципалдык сорулгалар ында көдү-рүтүп турар.

Н. С. Хрушевтин өөлдүг чылдар иштинде чоран бүгү черлерин са-налары берге. Ортакы Азиянын ре-спубликаларынга Н. С. Хрушев чыг-гыс уда эвес чоран. Эрткен чыг-гыс сентябрь—октябрь айларда Н. С. Хрушев Туркменинга, Таджикиста-га Узбекстанга чоруп, хөвөңчилер, малчынар, эртемденер, нефти-чилер, туудуулар, дагжылар-биле ужурашкылаан. Бозуңу көргөн чүдүдери, болгаларын, түнөөдери эш Хрушев СЭКП ТК-нын Президи-умунга кирген чагаларында бижээ-ни. Оон саналдары болгаш түнөөдери, ке-ээдегизиндези ышкып, массаның (Төнчүзү 4-нү арныда).

Кызымаккай ажилдын түнөөлинде

Мугур-Аксы суурда библиотека эргелекчин Саая Самбуу ол ажилыңга тос чыл ажыл ажилдап турар. Оон суурун чурттап чыгарар «биске хундуугат кижжи» деп аапарар.

Оон ажыла мергежилы бей-дир турар. Эрткен чымын библиотеканың номчучулары 800 кижжи турган. Бо чылдыг эгезинде бээр оларга ийи чус ажыл кижжи нешкеш. Эш Самбуу номчучулар-биле чугаалашкан, номчу-саар номнарны демделеп алгаш, оларны экеп берип турар. Ийча селмодан номнар алгаш, оларны база-ла таратып салдылап келген. Ийдыг арга библиотеканы номчучуларын хандыларынга амыктыг.

Хоочун библиотеканы — илпек-кейди хой-ининиң, агитатор. Чүгө бо чылдыг бири кварта-лында 13 бөдөлдө кылган. Тыва улустун аас чогаалы — тоол-дар кезээни көдө клубка органи-застан. Аңаа 150 ажыл кижжи чыгалан, оларнын чамдызы — хоочун болгаш эгелеп чоруур

тоолдулар болган. И. Торжу.

Кино үндүрер муруну чарын-да, кинонун үтканын көрүкчүлө-рүгө ол таймырдап бээр, чамдык-та чарлааларга долчулап бижип-даа каар. Киноларын үзүктөлүш-кени чокка, айткан шагында үн-дүрүп турар. Кино теген соонда, залга көрүкчүлөрүн артырып ал-гаш, ол кинонун дугайында кыс-ка чугаалажышкынын база органи-застанп турар. Кинобука-нын болгаш мотор тургузар ба-жыңгыштың ишти арыг-силги, эңге-сөксөгил.

Бо-ла бүгү кызымаккай ажил-дын түнөөлинде, Чоон-Хемчик-районун «Талаа» совхозунун Хондергейде, кинохеминиң Сат Спай-оол кино көргүзүлгезинин ай, квартал

Шпионнарны судтап эгелээн

РСФСР-нин Кеземче хоойдузуни 64-кү чүдү-биле кеземче харысалгазына киргип турар, совет хамаатчысы О. В. Пенковскийни болгаш РСФСР-нин Кеземче хоойдузуни 65-чүдү-биле кеземче харысалгазына киргип турар. Великобританияны хамаатчы Гревилл Мейнерд Винниң хөрсүн талаа-биле суд чорудуулазы майын 7-де Москвага, СССР-нин Дээди судунун хуралдар залына ажыттырган. Пенковский биле Винниң СССР-ге удуз илелкилгити шпиончу ажыды чорудуп турган дөш бурдуудалыш турар.

Пенковский биле Винниң СССР-нин Дээди судунун шериг коллегиясы Шериг коллегиянын даргазы юстициянын генерал-лейтенанты В. В. Борисоглазовскийни даргазына киргип турар. Урус төздөөчүлери: инженир-техниктиң албатын генерал-майору С. К. Марасанов болгаш инженер-техниктиң албатын генерал-майору И. С. Дыганков, судтук секретары — административтик албатын майору М. В. Афанасьев.

Күрүенин бурдуудалыкчызы — кол шериг прокурору, юстициянын генерал-лейтенанты А. Г. Горький. Оңук бөөр-биле судка херекчилерни база келдирген. Залда эксперттер олжурду турар.

Эртенгиин 10 муса, СССР-нин Дээди судунун Шериг коллегиязынын суд хуралын ажыттырган деп даргалачы чарааша, судтаттырыкчыларын кирип келерин комедантга дузаалган. Баштай Гревилл Винниң кирип келген. Ол база Англиядан чедип келген кадайын илел, залда догандыр көргүдөн. Чавыс сымнык, семис, шимченгир дегээт кижя. Арны маспал берген, копагар хаайлыг, халаа берген алдын эрин чажырып турар эрин салды. Англи хамааты ол кишиниң даштын тевири бо-дур, ол дээрге салдыгы-даа, харылаачын-шпион-даа хүдөөлөгөн каттай кылп турган.

Оң соонда Пенковский кирип келген. Узун кылчыгыр, арназына-маар, солугу чедер бергенгиз чуга эринеригил. Боду маажым болуксаары оралдажыр, ол хирезинде оң оюу бүтпөс-даа. Дугуер-биле шваршаранан карактары оң бодун сөлдө берип турар. Ол карактары көрөгө, какпага чуттурган араатан бөрүнү-дө. Бодунун хузуунда бузар соруглазын чедип алып дээнде чү-

ден-даа чүдөксиймес, чүгө бодунга ынак, өскөдери көрү хөңгү чок идеяга ол судтаттырыкчы сандайында олурары бо.

Пенковскийниң бодуну-на минин өтүөнү-биле алдыга, оң боду кезеде хыч хамас, чүгө бодун бо-дур, бодун хүдүдөкисээр, албан-дужаал сүрөс чораша, ол илангыч «херэженинге хандыкшыр чордун, хөй херэженинге-биле чурттан мен, ресторанын кезип турдум, шууг чугаалаарга, чик амдыралга ынак чораша мен. Ол бугу четпесте мени уруп каапкан, ынчаар дугуерп каганым ол... херек чок кижя болу бердим» деп, боду өчүп турар.

Судтук секретары бурдуудалыр доктаалды көчүп шыткан.

Совет Эвелелине удуз илелкилгити шпиончу ажыды кылп турган дөш кеземче харысалгада кирип турар, америк болгаш англи разведкаларынн түзүмү О. В. Пенковскийниң бодунун бурдуу-биле билдинген болгаш бодунун кем-бурдуу-биле ажыл-чорудулгазын дугайында толдаргы өчүктү берген деп, бурдуудалыр доктаала дайтпн турар.

Совет Эвелелине удуз база-ла илелкилгити шпиончу ажыды кылп турган дөш кеземче харысалгазына киргип турар Гревилл Мейнерд Винни бодунун шпиончу ажыл-чорудулгазын кылп турганын билдинген болгаш шпион Пенковский-биле англи база америк разведкаларынн төздөөчүлериин аралыгын харылаачы хүдөөлөгөн күсөдип турган мен деп меледээ. 1961 чылдын апрель — май, июль — август айларда Лондонга командировкага чораша, база ол-ла чылдын сентябрь — октябрьда Парижге чораша, Пенковскийниң база англи болгаш америк разведкичтер-биле чажыт квартираларга уругдуу учуражып, экономика, политика болгаш шериг талаа-биле мырыдай чажыт мезелери оларга берип турган, шпиончу белеткелин курууун база дооскан. СССР-нин левискеэриге шпионнаар ажыл доосту бөөрге, оң бодунун шпиин алганын билгенде айдан азы америк шериг чөлдөгүн айта 2000 доллар шалыннын харысалгалыг албан дужаалга оңу кириген турар болгаш ол эртенке үдөгү шпиончу ажыды дөш ай бурдуу-биле оңаштыр 1000 доллар болур чангыс ай шалын ашканы база апаа берген турар деп бурдуудулур турар.

Хосталганын хуну болгаш герман-совет найраалдык деледелээ — Берлинин демократтыг парладазынын кол темасы болуп турар. «Неес дейчланд» солун «Коммунизм тургузукчулары-биле бузулбас найраал» деп удуз эге-биле үнгөн. Фашисттер араатажыг чоруктан немец удусту Совет Армиянын хостаанынн 18 чыл ою-биле холбаштыр эштер Н. С. Хрущевка болгаш Л. И. Брежневке ГДР-нин удуздукчуларының чоруткан телеграмманын ол солун парлап үндүргөн.

раз заашкынын Пенковскийниң ала-турган.

Пенковскийниң тудуп хоруглаарының муруну үезинде англи болгаш америк разведкага ажыдал турган, разведка төнүндө чажыт радиограммаларын ол аң, англи болгаш америк разведкаларынн төздөөчүлери-биле, оң иштиде Вини, Чихолом, Карлос олар-биле Москванын кудумчуларына, бажынар экичтеринге, гостиницаларга болгаш Великобританиянын база АКШ-тын эчкин черлеринин эл-биде өзугаар тургусукал турганы дипломаттыг хүдөөп алышкынына доктаамал учуражып турган, разведкичтерден сургалды, шпиончу херекчилерин ая, аскы-биле, бижимел илелкедер-биле болгаш фотообъективалар-биле чажыт чүдөөдери оларга дамчыды берип тургулаан. Оң ол илелкилгити берип турган чүдөөдери болза, эксперттеринн түннели-биле алдыга, хөй нурууунда чажыт болгаш мырыдай чажыт чүдөөр болуп турар болгаш ол дээрге СССР-нин күрүне база шериг талаа-биле чажыдыгга хамаарып турар.

1961 чылдын апрельде англи разведканын Пенковский-биле харылаачы тургузарына дуузын көргүдүп турган, а оң соонда 1962 чылдын июльга чедир шпион Пенковский-биле англи болгаш америк разведкаларынн харылаачыны тулар талаа-биле даалганы күсөдип турган дөш англичанын Вини бурдуудаттырып турар.

Бурдуудаттырып турар Гревилл Мейнерд Вини база 1961 чылдын апрель — 1962 чылдын июль айларынн дургузулда Пенковский-биле каш ууда учуражып, англи разведканын ажылдакчыларына дамчыдып турар.

Бурдуудаттырып турар Гревилл Мейнерд Вини база 1961 чылдын апрель — 1962 чылдын июль айларынн дургузулда Пенковский-биле каш ууда учуражып, англи разведканын ажылдакчыларына дамчыдып турар.

Бурдуудаттырып турар Гревилл Мейнерд Вини база 1961 чылдын апрель — 1962 чылдын июль айларынн дургузулда Пенковский-биле каш ууда учуражып, англи разведканын ажылдакчыларына дамчыдып турар.

Бурдуудаттырып турар Гревилл Мейнерд Вини база 1961 чылдын апрель — 1962 чылдын июль айларынн дургузулда Пенковский-биле каш ууда учуражып, англи разведканын ажылдакчыларына дамчыдып турар.

Бурдуудаттырып турар Гревилл Мейнерд Вини база 1961 чылдын апрель — 1962 чылдын июль айларынн дургузулда Пенковский-биле каш ууда учуражып, англи разведканын ажылдакчыларына дамчыдып турар.

Бурдуудаттырып турар Гревилл Мейнерд Вини база 1961 чылдын апрель — 1962 чылдын июль айларынн дургузулда Пенковский-биле каш ууда учуражып, англи разведканын ажылдакчыларына дамчыдып турар.

Бурдуудаттырып турар Гревилл Мейнерд Вини база 1961 чылдын апрель — 1962 чылдын июль айларынн дургузулда Пенковский-биле каш ууда учуражып, англи разведканын ажылдакчыларына дамчыдып турар.

Бурдуудаттырып турар Гревилл Мейнерд Вини база 1961 чылдын апрель — 1962 чылдын июль айларынн дургузулда Пенковский-биле каш ууда учуражып, англи разведканын ажылдакчыларына дамчыдып турар.

Бурдуудаттырып турар Гревилл Мейнерд Вини база 1961 чылдын апрель — 1962 чылдын июль айларынн дургузулда Пенковский-биле каш ууда учуражып, англи разведканын ажылдакчыларына дамчыдып турар.

Бурдуудаттырып турар Гревилл Мейнерд Вини база 1961 чылдын апрель — 1962 чылдын июль айларынн дургузулда Пенковский-биле каш ууда учуражып, англи разведканын ажылдакчыларына дамчыдып турар.

Бурдуудаттырып турар Гревилл Мейнерд Вини база 1961 чылдын апрель — 1962 чылдын июль айларынн дургузулда Пенковский-биле каш ууда учуражып, англи разведканын ажылдакчыларына дамчыдып турар.

Бурдуудаттырып турар Гревилл Мейнерд Вини база 1961 чылдын апрель — 1962 чылдын июль айларынн дургузулда Пенковский-биле каш ууда учуражып, англи разведканын ажылдакчыларына дамчыдып турар.

Бурдуудаттырып турар Гревилл Мейнерд Вини база 1961 чылдын апрель — 1962 чылдын июль айларынн дургузулда Пенковский-биле каш ууда учуражып, англи разведканын ажылдакчыларына дамчыдып турар.

Бурдуудаттырып турар Гревилл Мейнерд Вини база 1961 чылдын апрель — 1962 чылдын июль айларынн дургузулда Пенковский-биле каш ууда учуражып, англи разведканын ажылдакчыларына дамчыдып турар.

Бурдуудаттырып турар Гревилл Мейнерд Вини база 1961 чылдын апрель — 1962 чылдын июль айларынн дургузулда Пенковский-биле каш ууда учуражып, англи разведканын ажылдакчыларына дамчыдып турар.

бөөри-биле фотообъективаларды чүдөөдери Пенковскийниң ала тургулаан, ол фотообъективалар чажыт материалдарын болгаш чажыт диннадыларын тыртыккал каан тургулаан. Москвага тургаш, 1961 чылдын августта Вини болза Пенковскийниң шармы каан чүе алган, оң иштинге артиллерия прибору чораша. Оңу Пенковскийниң англи разведкага дамчыдып берген.

Бурдуудалыр доктаалды көчүп шыткан. Даргалачы болза Пенковскийге болгаш Винниге айттырып салган: силерге оошаптырып турар бурдуудалыктын талаа-биле бурдуулары минир силер бе? Баштай Пенковский харылаады: — Ийе, бодуму бурдуу-дур мен деп минин түр мен.

Бодунун алачынды бурдуудаттырыкчы Вини мында дөш: — Ийе, бурдуу-дур минин түр мен, ынчалда-даа хүдөөлөгөн чамдык оонак чүдөөр бар, ол дугайында судка толдаргы чугаалаар мен.

СССР-нин Дээди судунун Шериг коллегиязынын хүндүсү болгаш кеземче харылаачына судтаттырыкчыларын байгысагылаан, апаа хөй-иниңинн төздөөчүлери, совет болгаш дашкык журналисттер олжурган.

Төрөн чуртун салдыкан Пенковскийниң база империалисттер ийи разведкаларынн — англи болгаш америк разведкаларынн агентини турган, ынчаарга англичанын Гревилл Вини адыгжи кижя мен деп чамдыгын алган, шпиончу-харылаачы болур ролду илелкилгити-биле күсөдип турган дээрин суд чорудуулаанын баштайгы хуну толдаргы көргүдөн.

Н. ЖЕЛЕЗНОВ, Б. ЛУБЯНОВ, А. РОМАНОВ, А. СЕРБИН, (СЭТА-ның тусвай корр.).

Найысылалывысты улам-на каастаалынар

Бистид найысылалывысты сөөлү чылдарда кылдынган улуз чарттыгдарын кижя үнелер хамас, Хор-айың кудумчуларын, газондарын, полисалкичтерин чыбын муң-муң дос ичаштар, чөс-чөс муң дос чылдар үнүштер бурдууры нугаан чайт кылдыр шыл турар. Язым-бурдуу оңдук чөккөтөр олуртуклаан шөлдер улам калбарып турар. Халы, шивч бергелгити мөңгө нугаштар сад, сеердиктери база каастан турар апарган.

Бо чылын хоорайың чурттакчылары нугаан үнүштер олуртулганын улам-на көүдөдир талаа-биле улуз соругулан шиттирээр учуруду. Чаагайжымдыла контрозанынн ыяш олуртук бурдалары хоорайың оң талакы эрик кезинде эрик кудумчу-дур дургаар ыяш олуртулганын чөөт-чаа дооскан. ында 500 чыгам ыяш олуртуган. ында-даа ол дээрге бистид мурунугаа тургускан соругулан чүгө көчөгич биче кезээ-дир.

Ыяш олуртуклаан үнүштеринн келчелер, чаа ыштарын олуртурун чачтырар соругла-биле хоорукүс-көк болгаш СЭКП хоорукүм апрель 15-тен май 15-ке чедир чаагайжымдыланың айың чарлаан. Эрткен ийи неделя интинде ажычты чонур удуз ажылдарын кылганар. Хамаарышкы дөвискээрилеринн бодун аштып арылаар талаа-биле тудуг бажы-зымы, дээралыга комбинизинин, кинопарктын коллективтери эки ажылдаан. Ыш ажыл-агый эргеле-линнн коллектив хоорайың паркында 50 ажыг дос ичашты олурткан. Харылаачын республика эргеле-линнн болгаш хоорай контрозанынн коллективтери ыяш болгаш чаан

үвүш олуртулганынн планын база-ла эки күсөлдөп турар. Хоорайың амыктары чаагайжымдыла талаа-биле удуз ажылды кылган. Чүгө май 1-ниң байралад мурунун үнүштеринде бажы Титов, Комсомол, Ленин, Интернационал кудумчуларына 1200 ажыг комсомолчулар амыктар чаагайжымдылга үнүш ажылдаан. «Коммунтудугун» сөмгөле тудуг эргеле-линнн, автошкөлоннн, хоорайың библиотекаларынн, № 7, 3 школарынн комсомол организациялары эки ажылдаан. Ам хоорайың комсомолчулары ыяш тарылганын улам-на калба-биле киржип, Ажылчын, Найрала кудумчуларына чаа-чаа сеердиктери тургузуу-биле чаа-чаа найышкыныг ажылдап туралар.

Чаагайжымдыла айың эртенке үезинде кылдынган ажылдар-биле мөңгө чүдөөр бо чугула ажылда улуз четпестеринн бары ыттыгайын эртин болбас. «Коммунтудугун» сөмгөле тудуг эргелин. Культура министрствозу, Курүрениң айымы чок чорук комитети дээш өске-даа чок организацияларынн коллективтери хамаарышкан урудаларынга ыяш тарылганын чорудардан туржук, харын оларынн бодун бажы аштып арылаарын.

Штаган-Арыже утлаан автомашина оруунун хоорай кылдында кезээ дургаар олуртуклаан ыштарын ыяш заводу, тыва автосөмгөле заводу, респотребсоюз АТК-ны, сайгырыла базаны дээш өске-даа чок организацияларга бажымында турга-ла, оларынн кылды-ла, чол-марышканын үнүштеринн чаагайжымдыла талаа-биле кылды-лаа бол-

тук ажыл кылбаан, ында чамдык ыштар талка ужуу шалтырган хөвөр-ле чедер чыткылар чүл бар. «Көдээ тудугун» тудуг-монтаж эргелин чүгө апаа бажылаан участкага ажылдаары турар эвес, харын оң тудугулары Красноармейскага кудумчулууга суг дамчы-дылганынн тудугу кылп турган үезинде 50 дос ичашты, 200 дос чаан үнүштү үргөдөн турган. Бо үнүштерин катал олуртурунн организациянын ук организацияныг олуртукчуларында негээр дээр.

Чаагайжымдыла айың дургузуунда 3 муң ажыг дос ичашты, 20 муңдан чөй дөш казан үнүштү, ынак хөй чөккөчтери болгаш хөй чылда үер ситенири тарты олуртук чордугун. Чаагайжымдыла контрозанынн ыяш-чөккөчтери, ситениринн үнүштеринн бар. Бурдуулеринн, организацияларынн олуртукчуларынн соруглазынн болза ол үрүшняри сатып алгаш чогур үезинде тарты олуртурун, база оларын чөп ажыг өстөрүмн хандырып болур.

Чаагайжымдыла айың ам бир неделя ажыг хире-ле үези арткал. Бо үени ыяш, үнүштер олуртулганынн шалынч деледелээ кылдыр чарларын чаагайжымдыла комиссиан шиттирээр. Ыштар, чаан үнүштер, чөккөтөр олуртулганынн, ситен тарылганынн талаа-биле планыг ооналгаларын бо деледелээ бүрүн дообарыч бугу күштери сырый амыкталарынн бугуруде, организация бурдуу-дур олуртукчуларынн чугула соруглазынн.

В. МИРОШНИКОВ, Кызыл хоорайың чаагайжымдыла контрозаның начальниги.

Бензоколонканың кадыны

КИНО

Амдыралдың делем ооруун келерде, амык кижиге чүү хергелгити Ол болза, бир-ле дугаарында, калдыгыр тусай мергежилде чедип алыры баш бургунаар шиттирелер, олар чө бодуну күзө-соруу утлаарына-быр болур. Ындагы шилеи алышкын, ындагы хайыккан сагыш-сеткил хөй-хөй совет кижиеринн ажыл-амыралдыгга улуз орутуу ажыдып берип турар. Оңу баш амдыралдан көрүп, билеп турар бис. Кижиниң чедип алган тусай мергежилин амдырал өөренип, байлашкылып турарын кым билбес боор.

Бодунуң хөй-хөй бир үс-чөгөге баштер ичашкан, Людмила база-ла ба-лет артисти болурун күзөп чораша, Ычангаш ол, чүнүң-даа мурунда, конкы кедип алган, дошка ойнал, оон чөрү-дө, эр, херээжен ийи яра-жынн кады фигуралыг ойнаарын өөренип азыр деп шиттирелер. Людмила — хөгүдү, оон баштак болгаш чоргаар аажы-чачыг, дүрген шим-чөөшкенин кыс. Ол — соруглазын чедип амыр дөш азээн-не оралдажыр: фигуралыг кады ойнаарынн талаа-биле шилендектер шилең ал ту-

рар комиссияның чаныга чедип келер, ойнал турган ийи кижиниң оң турар магадааш, сагыж доспейн мур-лап-даа турар; асфальтыг мур-лык маңаарыга таарыштырган конкыин кеткеш, ырак чөре чо-руун-даа каар... Ынчалда-даа Людмила оң бугу оралдажымынн соруглазыга чөгүсө: оңу ба-лет артистке хүлээп алаан.

Ам канчалар, база катал-ла ба-лет сундузуп туруп бээр бе, азы өске бир ажылга кирип алыр бе? Людмила ынчаар болап турар. Фильминн бир адыгжы хөдөлүшкенинн үези оң эгелеэр, Людмила ам каяа баары, оң салым-чөлү каячээр шиттирелтирери дээрин көрүкчү са-гыжы аарым болап ороор.

Людмила азэн чорумал жуурал-дарын кылп чоруп бээр. Ол-ла чораша, бир-ле улуз шөссө оруктал ыңай-бээр чоруп турар хөй минаралык бекин-биле хандырып турар бензоколонкага хөп ажылдай бээр. Ажыл баштайгы үезе Людмилага берге болган. Машина бурдууге бекин кузуп берген, оң документини кылдырып ол четкипей, турган.

Катап үндүргөн фильмнер

МИКЛУХА-МАКЛАЙ. Москваың эртем-испередит филмиер студиясы улуз орус эртемде болгаш аян-чорукчу, амгы үезиң антропологиянык (кижиниң, оң күш-ажылыг холбаштыр, бугуш тургузуу шилчипер өөренир эртем) үндөш лекцизи Н. И. Миклуха-Маклайың аралында чыл-чым-биле чурттап турган. Ол чүгө оларынн физиологиянык, амдырал-чуртталганын, димк, культуразынык байдалын, ады-чаңдыларын өөренип эвес, харын оларга культураг чаңдыларын чөдөрени оралдажып, эмчи, башкы, камагалаччы, шиткекчи, эш-өпкүч болуп-даа чораша. Ычангаш оң ажылдары Ожум океанынн орту-дуктарының чурттакчы чондарынн төбөгүнн билеп азырыга кол үндөш чүүл болуп турар. Колонизаторлар болгаш кулар салмакчалары депшилеткен эртемниң ол төздөөчүлериңе ажыл-чорудулганын бөр-ла араларына-биле удузгалын турга-ны мичаганга таарыла эвес. Ынчалда-даа эртемден-гуманист бодунуң херээжен өзү назыннада шычы болуп арткал.

Сеанарынның авторлары В. Волженштейн биле А. Спешнев филмиң үндөш кылдыр эртемденн амындралыкдан Бүзүг болушкунарын оңу демдегелдеринин болгаш эртем амалдарынан алганар. Маңаа эртемденнн мурун мурунунда база делегелерин-биле ажылдаан.

ВАЛЕРИЙ ЧКАЛОВ. Бо филмиң баштай-ла 1941 чылда «Ленинфильм» киностудиясы кылп үндүргөн. Фильминн чөк редакциязы эртенки чамдык немерделер болгаш өскери-гелер-биле чарткан. Уузу жууду-чүңү эки болгаш соратинг ужура-дукчу Г. Байдуков сценарий Д. Гаврасов-биле кады Чкаловтуң амдыралының дугайында бо киното-жуну бижээн. Бодунуң маадырынн дугайын олар уран-чечени-биле, ды-лап былай кураварларынн ажыг-лап турган бижэнир. Фильминн командир Алешин, ботмеханик Пал Палыч болгаш өскөлдөр-даа апаа-да доку-менталды өчүр-хөвиринн болуп эвес, харын уран-чечен маадырлар болуп турар. Уузу жуудуучуунн ролюнда ойнап турар артист В. Белокуров көрүкчүлеринн сонургалын хара туруп турар. Ол, Валерий Чкаловтуң сагыш-сеткилиннн күшүнүн, төрөн чонунга, Коммунист партияга ынак, бодунуң шилең алган мерге-жиле — жуудуучуунн ажылыга бүрүн-биле бердигенин чедикшигинн ойнап турар.

1930 чылдарың ийги чартмында бистид чуртка болган кайгамчыкты болушкун — совет жуудуучулар Чкаловтуң, Байдуковтуң, Белокувтуң делегел рекордтарын Төрөн чурт байырдалды-биле уткуп алганы — улуз чаагай алдар-биле төөгүт арткал. Москва — Удуз болуук болгаш Москва — Солугу полюс — Америка аралыга Чкаловтуң кайгамчыкты жуудушкунары бекик өсөөлдөг хөй-хөй кирички чоруктуң, бажыг күзө-сорууктуң үр-түгелден болуп бо филмеде мөдөштөгөн.

А. НУГУРАК.
Реантор Д. Б. БАЙЫР-ООЛ.

КИНОТЕАТРЛАРГА

БӨГҮН
«НАЙРАЛ»: «Апа салып алган мен» (делем экранын) 10, 12, 2, кезежанын 10, «Немжэ чоң дүно» 4, 6, 8 шактарда.
«ВОСТОК»: «Сөөлү дойм» 11.15, «Бурдуудалыр барыдаады четпес болгана агартан» 3.15, 5.15, 7.15, 9.15 шактарда.
«КАА-ХЕМ»: «Шортаның чөп-лө-биле» 11.15, 1.15, «Чигир үнү-дөрү кулузун ортулууга алу» 3.15, 5.15, 7.15, 9.15 шактарда.
«ЕНИСЕЙ»: «Сонгу чүктүн төш-болган» 2.30, «Ол херек Пенкова болуп» 4.30, 6.30, 8.30 шактарда.
ЧАПТЫ КИНОТЕАТРГА: «Чүрөк өршөзөс» 5, 7, 9 шактарда.

Бузулбас акы-дунма найраал

БЕРЛИН. (СЭТА). Фашизмден нем-ец удустуң хосталган хүнүнүң бү-дүгүндө герман-совет найраалдын деледелээ ГДР-де эгелээ. СССР-нин Дээди Советинин Националдар Со-ветиннн даргазы Я. В. Пейвөгө баш-таткан совет төздөөр хосталганың хуну-биле холбаштыр байралага болгаш герман-совет найраалдык деледелээниг киричи-биле Берлин-де чед берген.

Ам ГДР-де чоруп турар совет бү-дүгүдө муракчаларынн дуржу-галын калба-биле солчурун үлө-чүр бурдуулерде деледелээни хун-неринде чорудуп, найраалдык кез-елеринн организастап турар. Мол-давияның «Жок» деп удустуң танчы-

амынн ансамбли немец көрүкчүлер-ге оң көрүзүп турар. Кинотеатр-ларга оң акы совет филмиерни үндү-рүп турар.

Хосталганын хуну болгаш герман-совет найраалдык деледелээ — Бер-линин демократтыг парладазынын кол темасы болуп турар. «Неес дейчланд» солун «Коммунизм тур-гузукчулары-биле бузулбас найра-ал» деп удуз эге-биле үнгөн. Фа-шисттер араатажыг чоруктан немец удусту Совет Армиянын хостаанынн 18 чыл ою-биле холбаштыр эш-тер Н. С. Хрущевка болгаш Л. И. Брежневке ГДР-нин удуздукчулары-ның чоруткан телеграмманын ол со-лун парлап үндүргөн.

Кубаның Революстуг чааа полиомелиит аарыгга удуз шиттирел хемчегелери ал турар. Ол аар аарыга удуз эң акы болгаш иделегил совет эм — полиомелиитке удуз дыкка хөй вакцинаны чөөткө чаа Гаванада чедир берген. Ийи айдан 14 хар чедип назым-ды бугу куба уруларыг ол вакцинна-биле сымкырт турар.
ЧУРУУГА: Гаванада вакцинация чорударынын бир пунктуунда.
Фото Пренса Латина — СЭТА-ным.

Коммунистг тургузушкунун теориязынга болгаш практиказынга улуз салышкын

Тенчүзү. Эгези 2-ги, 3-кү арынарда.

байлак дуржулгалыг болгаш прак-тиказына, амдыралдык ханч өөр-лөн киргенге даалып турар. Ол бажыктеринде Н. С. Хрущевтуң тур-гусан айттырларынын интинде — хөвөн бүдүрени улам ыяш угат-тырарынн болгаш Ан ховуну шит-тедип алырынн, ортакы азия рес-публикаларынн бодус байлактарын ажылаарынн, оларын экономика-нык планнарынн база көгүдөрүнн болгаш ө